

nibus, ac declarationibus, de quibus in articulo, an dos conser-
fet in specie, vel quantitate. q.
1 ead. dñe. 157. & 63. codem tit. m dñe. 157. cod. tit.
n dñe. 162.
o dñe. 162. & dñe. 4. & 54. cod. tit.
p dñe. 262. q dñe. 158.

De dotis exactione, quomodo fieri possit, vel facta probetur, &
quatenus facta non sit, an habeatur pro tali in ipsis negligentiis
oiam, & quid ubi exactionis probatio resulat a viri
confessione, adeo ut agatur de aucto confessata.

Lures tractant nostri majores questiones super exerci-
tio actionis, vel juris exigendi dorem a donante, an
competat viro fine cessione mulieris, vel hinc fine cesso-
nem viri, vel ejus heredum, quae tamen in foro raro sunt,
ac potius remanent pabulum iehorium, cum vel de recepta
exequitate, vel ratione circuitus, five ob clausulas adjecti
filiis, hujusmodi questiones, vel juris utilitates non de sa-
cili ad proximam deducantur.

Super exactionis autem probationem, five ejusdem in-
competentia, vel necessitate, aut inefficacia, plures cadunt
inpectiones; primò scilicet circa probacionem alia quam
per confessionem, quod illa sequitur; secundò circa
prescriptionem, tertio circa ejus jam sequitur inefficacia
circumstantia, adeo ut liberatio non allegatur, quartu-
m circa ejusdem exactionis non sequitur culpam viro ad-
scribendum, adeo ut habeatur pro facta, & Quinto demum
circa eandem exactionem, que per viri confessionem pro-
batur.

Quoad primam, quidquid aliqui varlavent, dos ut
etiam supra occasione probandi constitutionem adver-
tunt in materia probacionum tam circa ejus constitutionem,
quam circa jam constituta exactionem, non videut in
viri privilegiis, sed cum regulari generali probatoria
in quacumque indifferente materia procedit, facilioribus ta-
men, ac levioribus probacionibus contenta, non ratione
privilegii, seu specialitatis à jure exorbitantis, sed ratione
subjectae materiae, ac verisimilitudinis, idemque faciliter
admitit illa presumptiva probatio, que ex diuturno si-
lenio, idoneitate debitorum, diligencia, vel indigentia
creditoris, rationum frequenti dilocatione, aliisque pra-
sumptionibus, & administricis generaliter in omni credito in-
differenter cadit, super quo certa, & determinata regula
generalis non habetur, sed ad instar omnium conjecturalium,
vel presumptivorum, totum pendet ex facti qualitate, ac
singulorum causarum circumstantiis, ex quibus aliqua pra-
sumptiones, & conjectura in uno casu abundant, in altero
autem eadem, ac minores non sufficiunt.

Quoad prescriptiōnem, distiñctio est inter speciem &
quantitatem, ut primo casu non deur durante matrimonio
fundū dotalis prescriptio mulieri prejudicialis; in
altero autem, in quo potius contra virum, quam
contra mulierem prescribitur, tale tempus non veniat
subducendum, dummodo alia prescriptiōnēs requisita
concurrant, ex quorum defectu, presertim verò ex illo
bona fidei, non de facili verificabili in principali debito-
re, ejusque primo herede, ac etiam juxtamā opiniōnem
in ulteriori, vix datu casus, in quo ex hoc pra-
scriptiōnē beneficio debitor liberatio ne aequatur tam
ab isto dotali, quam a quocumque alio elebato, quod
solum in praxi elibile est ex dicto alio modo praesump-
tione deducit, circa quod frequenter dos
privilegiata, seu exceptuata esse solet, quoties tam
titulus dos durat, quo cessato per matrimonium dissolu-
tum, ac effecto puro credito, intrat Statuti dispositio, vel
subjectio.

Sub tertia inspectione inefficacis exactionis debitorem
non liberant, quoties non accedit lex conventionalis
certam solvendi formam prescribens, vel idem non
statuit lex municipalis, puta quia ex conventione, ut
supra insinuatum est, quantitas praefata debet vincu-
lare ad effectum tuti investimenti, atque solvatur libe-
re, seu alias neglecta lege conventionis, regula est, ut
solutio facta viro liberet dotantem, absque eo quod sic
fiant

teneatur esse sollicitus de investimento, cuius negligēntia
in iis qui dotandi obligationem ratione sanguinis, vel char-
itatis de jure habent, damnum causabit subfidiarie obliga-
tionis denudò dotandi pro ulterioribus nuptiis, vel ei-
dem, seu viduitate durantibus alimenta suppeditandi, quo-
ties solutio non omnino culposa dici valcat, quia nem-
pē tunc vir deteriorata conditione non solvendo detec-
tus est, idque solventi innotesceret; ideoque dicitur
quatio facti potius quam juris, pro facti qualitate deci-
denda.

Circa quartam inspectionem neglectae exactionis im-
putandā vitro, in cuius præjudicium illa pro jam facta ha-
benda sit, ubi agatur de dote per eandem mulierem con-
stituta, vel per patrem, aut alium cui reverentia debetur,
potius est, imputandum non esse viro exactionis negligē-
ntiam, fecus autem ubi agatur de extraneo donante, five
de extraneo debitorum, cuius non in causa doto cessa-
vit, vel de herede patris, seu alterius, cui viventi debita ef-
fecta reverentia, in omnibus tamen praemissis tales sunt regulē
generales ex facti circumstantiis culpam redolentibus, vel
respective excludentibus limitandas, ut veritas juris pra-
sumptionem excludat.

Frequenter igitur, ac pœnē quotidiana in foro sunt
questiones circa exactionis probationem resulantem à
virī confessione, circa quam scribentes variando nimium
se involvent, an hujusmodi confessio recepta dote, que
per virum, vel sponsum fiat, & qua regulariter inefficax
in viro reputatur ad probandum veritatem, potius spei fu-
rora numeracionis referri debet, aut praesumptio donationis,
in cuius inter conjuges prohibita fraudem illa sit, su-
per quo magis communis distinctio est, an confessio fiat
constante matrimonio, vel potius antequam illud sequatur,
five in ejus limine, quasi quo primo casu, in quo urgēt
donationis probatio, ejus fraudis praesumptio intrat, in altero
autem in quo dicta probatio non urgēt, referri debet
spei fuita numeracionis.

In utroque tamen regula est inducīta simplicis praesump-
tioniis legalis elibilis per contrariam probacionem, vel
praesumptiones, & conjecturas, circa quas nimium scribentes
se difundunt, in sua fidei videndas, tum quia non de
facili sub compendio cadunt, tum etiam quia nimium
raro fortis in hac materia dotes confessatae ad hanc inspec-
tionem suas restringit questiones, frequentius cadentes
in ea confessione, que facta constante matrimonio, pre-
sumptione habeat fraudis prohibita donatione facienda,
vel quandoque neque ad unam, vel aliam causam, sed
ad illam pompa, seu cohonationis nuptiarum alias in-
equaliter.

Regula igitur generalis est negativa, ut scilicet ex dicta
fraudis presumptio viri confessio dote veritatem non
probet etiam in ipsis consistentis, vel ejus heredum præju-
dicium, multò magis in præjudicium tertii; adeo ut hujus-
modi exceptio tanquam incontinentia probata admittatur
adversus quodcumque summarium, ac executivum, seu alias
prærogativum judicium.

Idque, licet confessio juramento munita sit, licet enim
scribentes in hoc varient, plures adhibendo distinctiones,
accedit duplex juramentum assertorium, ac promissori-
um, vel unum tantum, verius tamen est illud non esse
in loco operativum, cum lex non verbis, sed rebus impo-
sa sit, eademque facilitas, ac ratio que inducit ad con-
fessandam ipsam receptionem, que est quid magis, inducat
etiam ad faciendum quid minus, ac etiam quia hujusmo-
di pluralitas potius ex notiorum styllo adjici solet, five quo
magis cogitat de fraude, co magis effectuantur verbales
cautelas majoris.

Et quatinus ex verlori magisque in foro recepta senten-
tia juramentum ceſſare faciat rationem regulæ prohibiti-
ve, quia donationem de jure civili prohibitam revali-
dat, atque ab initio perfectam, & irrevocabilem reddit,
ex recepto canonico principio, ut juris iurandi religio
obligere ad observantiam, quoties ratio peccati, vel favo-
ris primaria publici, five alter naturalis defectus non ob-
stet, puta imperfeci, vel non liberri consentius, attamen
id procedit quando publice, & palam, ac sincere sub ex-
plicito donationis titulo actus sit, fecus autem ubi ad
fraudem legi faciendum cum mendacio è lege presumpto
sub diverso titulo, cum idem vinculum religionis non debeat
esse vinculum iniquitatis, ac simulationis, & mendaci nu-
tritivum.

Ideoque multa in jure habemus quæ ubi publice, & palam
cum veritate sunt, sunt licita, remanent autem illicita ubi
fiant

fiant cum mendacio, seu alias sub diversa imagine; rema-
rente solum juramento, presertim assertorio, in ea parte
aliqualiter operativo, quod unum constitutus administriculū
cum aliis pro facti ac personarum qualitate quandoque con-
jungendum.

Sicuti autem ubi confessio est nuda, dicta regula ne-
gativa est certa, ita etiam certa est ejus limitatio quod
illa est administriculū fulcita, adeo ut quidquid seniorum
in hoc nimium infudaverint, hodie ista etiam quæstio
est potius facti, & applicationis quam juris, ac scilicet ad-
ministriculū sint necne sufficientia; super hoc autem incre-
dibile est quam se involvent scribentes, magis autem
se involvunt forenses pragmatici, in sola doctrinaria, ac decisionum
cæsa fide, ac literaliter sensu ambulantes, quia quod administriculū in
reprobata, in omnibus tanquam pro regula recipienda, vel
rejicienda sint, ac propterea super corum singulorum effi-
cacia, vel inefficacia, magnas cum improbo labore, alle-
gationum congeries facere fatigunt, ita magis materialium in-
volvendo.

Verius autem est, in hac, ut dictum est, potius facti
quam juris questione, certam ac determinatam non da-
ri regulare generalem, sed juxta conjecturalium naturam,
in singulis casibus decisionem pendere ex eorum individuis
circumstantiis, ex quibus, aliqua administriculū in uno casu
abundat, ac recipienda sint, in altero autem, eadem ac
majora non sufficient, sed recipi mereantur, quia si unitus,
vel respectivè alterius facti qualitas exigat, prudentis judicis
arbitrio.

Illi autem regulæ generales desuper pro dicto arbitrio be-
nē regulando attendenda veniunt; Primo scilicet, ut longa
differentia constituita sit inter casum in quo de foliis viri
consentient, vel ejus heredum præjudicio agatur, & alterum
in quo tracteur de præjudicio tertii, ut frequentius explicata
solet in creditoribus viri de tempore confessionis exilien-
tibus, vel immunitibus, & preparatis, ac etiam in fidei com-
missio, ex quodcos confessatis extraheenda sit, ac similibus, qui
bus eadem congruat ratio.

In primo enim casu, minor, ac leviora attenduntur
administriculū, cum non de facili debeat quis admitti ad pro-
prium, vel proprii authoris mendacium allegandum, sive
autem in secundo, in quo majora, & longè efficacia
decedantur.

Secundo ut eadem administriculū non singulariter ac dif-
ferenter considerari debeat, sed unitim cum regula, ut singula
que non proficit, unita iuvet.

Tertio potissimum, ac super omnia, ut reflectatur ad
verisimile, vel inverisimile, quod est veritas, ac reflec-
tive fraude, vel simulationis maximum argumentum, alii
administriculū fidem praebens, vel admissum.

Et quartu demum, ut magna constituita sit differen-
tia inter casum, in quo aliquis administriculū pro confessio-
nis veritate concurrentibus, eamque conformativis, alia
in contrarium non urgeant. Et casum in quo hincidit
illa colludent, isto etenim secundo casu magna minime
efficacia desideranda veniunt administriculū, praefertur ubi
de tertii præjudicio agatur, ut postea illi fructus, qui consistit in exer-
cio iuris praestantandi ad beneficia ratione juris partonatus
annexi castro, vel prædicto dotali, ad effectum inspiciendi,
quoniam praestantem destruendi contraria, & alteram con-
fondendi confessionem, ac inducendi limitationem regula-

et. Idemque, ubi validè contracto matrimonio, atque
viro illius onera supportante, sequuntur quidem sit tradi-
tio, sed actus sit invalidus ex virtute, sed impedimento
bonorum, unde propter traditio non sit apta ad veram
domini translationem, ut sequi dicunt in feudi, quæ
Domini assent, neque in dote inæstimata validè
dati possunt, juxta aliquarum regionum, vel dictio legi
vel, vel morem, ac à simili in aliis rebus in libero commer-
cio non existentibus, ac fine aliquo facto tertii non trans-
ferribus, quod scilicet fructus percepti licite retinendū
tur, vel percipientibus ultimatio petitur in recompensa
eius quod interficit traditionem esse validè sequitur,
eadem difficultate remanente super dictis iuribus honoris-
cis pecuniarum æstimationem, vel reflectionem non admis-
tentibus.

Atque idem in omnibus (dato valido matrimonio data-
que onerum supplicatione) procedit in tertia inspectione
inter virum, & mulierem, quoties super validitatem, vel im-
plemento matrimonii, vel super dote validitatem non ca-
dat quæstio, tunc enim, non dato casu limitato, regula
afficit viro, ut sibi ferenti onera matrimonii debeat
fructus tanquam dictorum onerum recompensa, vel restau-
ratio; Idque adeo verum plerique purant, ut invalida cre-
dant pacia in contrarium, quod vir onera ferat, & fructus

non aequatur, vel e converso vir fructus obtineat, onera
autem non supportet, nisi ad tempus ita convertentur sit tan-
quam

De fructibus veris ipsorum bonorum, vel iurium dotalium in-
simatorum, quorum dominum penes mulierem reperiatur; quo-
modo ad ipsam, vel virum pertineant; Ac etiam de fructi-
bus bonorum extradotalium.

Res cadunt inpectiones, Primò inter mulierem, & do-
tantem, vel dotare obligatum, nullo admixto viri
interesse; Secundò inter dantem, & virum, nullo è con-
verso admixto interesse mulieris; Et tertio inter ipsos con-
juges, cum vinculum iniquitatis, ac simulationis, & mendaci

et. Quod primam, ubi adhuc sequitur non est matrimo-
nium, quoniam dotes titulus, seu vocabulum accedit, quia
nempe pro certo, vel incerto matrimonio in caufam dotti

Card. de Luca, Lib. VI.

quara pro parte donis, seu alias ex facti qualitate conventio problemi habeat rationem.

Si vero de facto vir bona dotalia non possideat, nec admittit, sed ex aliquo accidente utrumque sit pones mulierem, ut frequenter contingit in causa quo virto ad inopinata convergente fiat locus donis affectuationi, adhuc tamen si debent esse fructus, adeo illi qui onerum suppeditationem excedunt, ejusdem viri, vel eisam suorum creditorum commodo cedere debent.

Hac autem procedure dictis circumstantiis presuppositis, quod scilicet matrimonium validè sequuntur fit, valide facta fit donis confititio, ac etiam onera matrimonii suppetuntur; Cadunt autem questiones ubi hujusmodi requisitorum copulativus concursus deficit, Vel quia scilicet nullo sequitur matrimonio, agatur de bonis in dotem datis, vel promissis sponso de futuro, onera tamen suppeditant; Sive quod ipso matrimonio sequitur, ut frequentiter contingit in causa quo virto ad inopinata convergente fiat locus donis affectuationi, adhuc tamen si debent esse fructus, adeo illi qui onerum suppeditationem excedunt, ejusdem viri, vel eisam suorum creditorum commodo cedere debent.

Hac autem procedure dictis circumstantiis presuppositis, quod scilicet matrimonium validè sequuntur fit, valide facta fit donis confititio, ac etiam onera matrimonii suppetuntur; Cadunt autem questiones ubi hujusmodi requisitorum copulativus concursus deficit, Vel quia scilicet nullo sequitur matrimonio, agatur de bonis in dotem datis, vel promissis sponso de futuro, onera tamen suppeditant; Sive quod ipso matrimonio sequitur, ut frequentiter contingit in causa quo virto ad inopinata convergente fiat locus donis affectuationi, adhuc tamen si debent esse fructus, adeo illi qui onerum suppeditationem excedunt, ejusdem viri, vel eisam suorum creditorum commodo cedere debent.

Potito autem, quod citra controversiam viro fructus debiti sint, adhuc inter ipsum, & mulierem, vel dotantem, seu respectivo inter utriusque heredes, questiones cadunt super fructuum qualitate, quid scilicet cada sub fructuum nomine, adeo vir suos faciat absque aliqua restituendi obligatione, & quinam habet speciem fortis sub restituendo cadentis, quamvis id quod perceptum est, fructuum speciem, vel naturam preferre videatur; Ita hoc autem sub regulari fructuum nomine, seu vocabulo regulariter venientia ea quae singulis annis, vel statutis temporibus percipiuntur cum renacentia, salva substantia, seu integra manente causa illorum produciva, quoniam id quod non renascitur, in fructu non est, & est contra; Idque plenum est quod illos fructus, qui certum habent a natura ordinem, seu periodum, usum triticum, alię fruges, vimum, oleum, herbas, fructus, & similia; Cadente questione in his que habent quidem renacentiam, atque salva remanent rei substantia, seu causa produciva, non tamen habent uniformem periodum, vel tempus, eo modo quo habent fructus supra exemplificati, sed certis temporibus percipi dicuntur tangunt per speciem fortis, vel conformatio fructuum plurimum, ipso substantia, seu causa produciva ad aliquod tempus intrinsecu renacentem, ut frequentiores exempli gratia sunt silvae, cedre; Aut in perceptione servatus, vel servari quidem potest eadem periodus, in singulos annos, vel tempora, abque tam renacentia, ita ut ipsa rei substantia in effectu consumi dicatur, ut contingit in mineralium, seu creta, vel arena, ac lapidum fodini, super quibus respectivè plures cadunt distinctiones, ac declarations partner non defaci sub compendio explicabiles, ideoque in sua etiam fide videnda.

Alia etiam est species fructuum, qui in figura quidem fructuum singulis quibusque temporibus, vel periodis, percipliuntur, in effectu autem fors, vel substantia confundi dicuntur, ut contingit in utrufuctu, vel fructibus, & emolumen- tis officiorum aliorumque iurium vacuum, seu alias ad solam vitam competentium, quod patiter penderit a pluribus distinctionibus ac declarationibus in eadem se videns, ubi etiam de nive, de emolumenti protocollo, de jurisdictione, que castro, vel fundo dotali annexa sit, ac similibus certum regulam non de facili recipiuntur.

Procedunt haec cum supposito, quod agatur de bonis in dotem datis inaequatis, adeo, date in ipsis speciebus confidente, dominum saltum directum perverget in muliere, in virum autem non transeantur illud impropter, vel subalternum, quod aliquippe, seu utilitatem dicunt; Ubi vero agitur de bonis, que pro dote constituta in quantitate, cum implicita contracta emptionis, & venditionis, vel dationis in solutum, data sunt estimata cum ve-

ra estimatione, intrant magis termini generales emptionis & venditionis, seu pertinentiaz fructuum ad illum qui dominus est, è converso autem pertinentiaz utrufuctarum, seu fructuum compensativorum ad illum qui re & pretio careat, dum ipsa quantitas in dotem data, loco pretiu solutu, vel compenstatu succedit dicatur.

Cadente questione in iis bonis que loco quantitatibus, ut supra data sunt estimata cum vera estimatione, quando soluto matrimonio; seu alias facta casu restitutionis ob viri inconfidentiam, fiat locus subsiditae vendicationi, quia ex speciali jure donis mulieri conceditur, an scilicet ita cuiuslibet sibi fructu. Aliquis id affirmabit quod tam non placet, quoniam horum privilegiorum non inducit veram restitutionem, seu translationem dominum cum suis fructuum ac periculi sequelis in muliere, sed solum quamdam cautelam; qua mediane prioritatem aduersas omnes obtineat, jure tamen crediti, ad instar illius dominii, quod sub reservat vendoris in re vendita pendente solutione praetiti, cuius facta habita sit.

Solutio vero matrimonio, seu alias eo etiam constante, facta casu restitutionis donis, questione cadit inter coniuges, vel inter eorum respectivo heredes super modo dividendi fructus pendentis, vel præmaturi collectos, aut etiam in futurum maturandos, seu producentis; Et in hoc licet ob aliquarum legum perplexitatem, seu autoniam, scribentes materiali perplexam ac involvaram reputant, nimirum super conciliatione insudantes, Alii vero terminos usufructuari, seu fideicommisso gravai pa- rificant.

Verius tamen est istam esse ratione, seu arithmetice computationis questionem, ut scilicet cum debita proportione ad limites iustitia commutativa, inter matrimonii onera, & fructuum commodum, debita cada dat proportione pro rata anni, seu temporis, unde si vir fundit in eum, & fructibus plenam obtineat, ita cultum ac plenum dimicere debet; Sive quoniam eo illum obtinente fructibus pendentibus ac imminente recollecta, contingit in ultimo anno solutionis matrimonii, seu alium restitutionis sequi post factam recollectam, ac fructus separatos, id cum non excusat a supplicatione; Et è versore si inventum est vacuum, & incultum, suppleendum sit a fructibus ultimi anni, quamvis illis pendentibus ac imminente recollecta soluta sit matrimonium, seu factus alter casus restitutionis, negligenter iis, que in utrufuctu, vel beneficiato, ac fidei, vel fiduciis possessor habentur, causam lucrativam foventibus, ob rationis diversitatem in viro fovente causam onerosam; Et in summa ut tot sint recte collecti fructibus, quot sunt anni supplicationis onerum, cum debita proportione ac rata temporis infra annum, quoties agitur de fructibus ordinatis, qui regulantur a cura solari, ita ut in circulo duodecim mensium eadem sit uniformis perceptio.

Ubi vero agitur de fructibus, quorum perceptio non habeat hunc uniformem periodum, sed plurimum annorum intervallum exigat, vel quia oporteat eos preparare, adeo unius annus sit sterilis, & quiescens, alter vero fructuofus, sive quod fundus sit talis natura, quod non reddit fructum uniformem singulo quoque anno, unde plurimum annorum spatium requiratur ad persequationem, & tunc omnes anni unum tantum constitutre dicuntur, in quo cadaud eadem proportio, seu distributio recollecta ac onerum, Pluribus alias defici cadentibus ponderationibus circa impensas culture ac circa fructus merè industiales, sive circa obligationem standi colono, cum similibus non de facili sub compendio explicabiles, ideoque in sua etiam fide videnda.

Eadem controversia, quamvis non cum eadem proportione inter coniuges, & respectivè heredes facta est, ut contingit in utrufuctu, vel fructibus, & emolumen- tis officiorum aliorumque iurium vacuum, seu alias ad solam vitam competentium, quod patiter penderit a pluribus distinctionibus ac declarationibus in eadem se videns, ubi etiam de nive, de emolumenti protocollo, de jurisdictione, que castro, vel fundo dotali annexa sit, ac similibus certum regulam non de facili recipiuntur.

Procedunt haec cum supposito, quod agatur de bonis in dotem datis inaequatis, adeo, date in ipsis speciebus confidente, dominum saltum directum perverget in muliere, in virum autem non transeantur illud impropter, vel subalternum, quod aliquippe, seu utilitatem dicunt; Ubi vero agitur de bonis, que pro dote constituta in quantitate, cum implicita contracta emptionis, & venditionis, vel dationis in solutum, data sunt estimata cum ve-

versi facta sunt cum fructibus perceptis, & consumptis in annis precedentibus. In iis vero qui percepti, & consumpti sunt, absque eo quod extate dici valeant, & consumpti, quia nempe non sunt investiti, seu alias vir non remaneat ex eis locupletior, tot ambigibus ac questionibus refecatis, dicendum venit, questionem esse potius facti, & voluntatis quam iuris, an scilicet ex mulieris explicito, vel implicito confessu vir eam percepit, atque in proximis usus confumperit, alias forte tanti non impensis, cum aliis distinctionibus, de quibus in propria fede; ubi etiam quid in illa specie fructuum, que fortis potius naturam habere videatur, adeo rei substantia, seu causa fructuum productiva salva non remaneat, ut sunt fructus jurium ad vitam, cum similibus, unde propterea id certam ac determinatam regulam generalem non recipit, sed juxta statuam questionis ambiguous voluntatis in singulari casibus decisio pro facti qualitate, & circumstantiis ex iudicis prudenti arbitrio cadit, cum aliis, de quibus in di- et propria fede. x

u de his omnibus, disc. 160.

x disc. 168, ubi de Extrahodalibus, & sub titul. de Re- gatibus, disc. 35.

De iuris, vel interius donis consistentis in quantitate.

Edem plurium inspectionum distinctio, que super- ritu habetur in fructibus bonorum dotalium, cadit etiam in iuris, vel interius, que alii sub fructuum quoque nomine explicari solent, pro pecunia, seu quantitate debito tempore non soluta, primo scilicet ubi agitur inter mulierem, & dotantem, vel dotare obligatum, nullum admixtum interesse viri; secundum inter eundem dotantem, vel dotare obligatum, & virum, non admixtum interesse mulieris; tertio inter ipsos coniuges, vel eorum respectivo heredes.

Primo casu, subdistinguatur tempus in quo pendeat conditio matrimonii adhuc non contracta, pro quos nos relata, seu promissa, aut alias destinata, ac alterum post illud sequitur, vel difflutum, in quo sola mulier interest habeat non autem vir, quia nempe illa, & non iste se ipsam aluerit ac onera supporetaverit; primo casu non intrant termini utrufuctarum, vel interutrufuctorium dotalium, quia non datur donus sine matrimonio, sed bene intant termini generales interesse luci cessantis, vel danni emergentis in quocumque indifferenti credito cadentes, potissimum circa moram, quia ubique generaliter necessaria est tanquam substantia requiritum, vel expresa & positiva, quam regularem dicimus, vel expressa & positiva, ac regularem dicimus, quia nempe donans pecunia numerata affluens, eam ita ostentat tenet sub iusta creditulitate, quod vir quamvis de facto solutam, denique penes eius bancum, seu utram arcum depositur, cum similibus.

Cadente questione quoties dos remissa est in arbitrium tertii, pro intermedio tempore, quo tertius declaraverit, quo eau licet non defici variantes, verius est adhuc fructus, seu iuris debet, quando tali arbitrio remissa est in generale ipsa dotalio, seu donis substantia, cum do tanto fore poterit, ac debuerit, arbitrium circum circa congruam percepit esse in terponendum, fecus autem ubi data, vel constituta certa donum, sicut distincta majoris congruitatis, vel augmenti remissa est tertii arbitrio, cum sene causis aliquam habeat difficultatem, ideoque pro facti qualitate diversimode deciduntur veniar.

Neque minor erat, aut sexus imbecillitas ab hoc debito excusat, praesupposita tamen validitate, ita controversia non sit super excessu indebet, cum sublata forte agi non possit de fructibus, vel iuris, & quae ad donis augmentum quoque extenditur, quoties tale sit, quod donis parere, quae naturam habeat, secus autem si potius voluntariam donationem redolat.

Si vero agatur de subsidiaria dote extrahenda, vel constata ex fideicommisso, cujus possessor illam non solvet, sub non modica questione est, non quidem super hujusmodi utrufuctarum cursu in praediūm possessoris dotalium, qui dote solvere negligat, sed in praediūm ipsius fideicommissi, atque in eo succendentium jure proprio independenter a dotante, & licet scribentes nimium certent, magis tamen videtur receptio opinio affirmativa, quoties colfuso, vel alla culpa positiva non exigendi a predeceſſore non accedit, cum ea tamē moderatione, ut ex fructibus, non autem ex forte id supplendum sit, quod aliquas recipit distinctiones, vel declaraciones, de quibus in sua sede.

Ubi vero dos non consistat in speciebus fructiferis, Mm 2 minus

minus in quantitate, sed in speciebus in fructiferis, quæ ut potè desinat ad personarum usum, sub joculum, seu corredi, vel acconci nomine explicari solent, dubitatio cadit, an 386 itis quoque detur idem cursus hujusmodi usuraram, magis que recepta videtur affirmativa, quam alperum est ita generaliter ac iudefinite attendere, sed circumscriptè pro facili qualitate, ob quam eadem ratio congruat.

In illis vero quæ considunt in pondere, numero, vel 387 mensura, five in genere non conservabili, & cuius uias abficio consumptio haberi non potest, ut sunt uitium, vinum, oleum, aliaque viualia, dubitatio etiam cadit, at data morta, cuius vicem ipsum matrimonium cum suppuratione onerum habere dicitur, intrent uirorum pro quantitate, quam hujusmodi honorum valor de tempore matrimonii consenseret, vel potius in re aliud interesse hujusmodi rebus conaturali, quod quanti plurimi dicitur, intra tempus verisimili conservationis, quod aliquam habet variationem, ut in sua fede.

Procedunt hæc circa illas uiratas, vel interfurias, quæ 388 matrimonii oneribus respondent, seu adequare sint; quatenus vero excedant, quatinus vir de lucrativeis accessionibus potius contendere videtur, ideoque plures hujusmodi excessum negant; magis tamen communis ac in foro recepta opinio hujusmodi distinctionem rejicit, quia si quod matrimonii onera, non in solo quotidiano & curreti sumptu considunt, sed in aliis consequentiis non de faciliter distinctionem recipiuntur, ac etiam quia plura inconvenientia ex hujusmodi infractionibus, seu distinctionibus resulant, magni facienda tamen videtur ista consideratione, ad effectum temperandi rigorem legis in illis casibus, in quibus aequitas magis auctoritate videtur pro admittendis aliquaque excusatione, five ut facilius inter praeficips, vel tacita remissio.

In spondae autem de futuro, vel in vitro putativa, five 389 etiam in ipsa date putativa, quia nempe de jure invalida, bona fidei valida reputata sit, non leves cadunt quæstiones deciderent cum pluribus distinctionibus, de quibus in sua fede, in qua habentur etiam distinctiones ac declaraciones in ordine ad tertium acti, & passiæ, an scilicet tertius viri cessionarius hujusmodi uiratas petat, vel ad eas tertius debitor dotantis viro cessus, seu in dotem datus tenetur.

Plurique ibidem habentur hujus regulæ affirmativa limitationis, puta conventionali dilatione accedente abficio aliquæ uiratarum conventione, five ubi cada compenfatio, quia nempe vir efficit dotans ex alia caufa debitor, licet enim sub magna questione sit, an compensatio statim oppositione, five an ipso iure, vel ope exceptionis, atque generale hæc secunda pars probabilitat magis que recepta videatur, receptione est tamen limitatio, ubi urgentatio impedit cursum uiratarum; ac etiam aliquæ habentur Ditionis, vel Civitatis, in quibus per jus municipale hujusmodi uiratarum debitum probatur, cum aliis limitacionibus non de facilis sub compendio cadentibus in dicta proposita sede videndi.

Praefictum vero ubi debitum inter dotantem, & virum ex novo contraxi in aliam debenti causa transfundatur, quoniam tunc ob implicitam solutionem, quam lex in hujusmodi novatione occulat, si ex altera caufa, vel contra dictu usura, vel accessiones non debentur, dotis titulus jam exdictus non suffragatur, nisi simulata, seu pro cautela, & faciliori dotis exactione, non autem animo novantur, diversum contra dictum inquid, id sequiturum sit, ut in plerique partibus natus præbet.

In omnibus autem casibus, in quibus juxta statutam regularis, hujusmodi fructus, vel accessiones debentur, ita debitus in substantia fit iustum, receptione est eas

posse in pacrum ad initio deduci, ac etiam ad certam, honestam tamem ac verisimilem taxam, eodem modo quo utrumque per Statuta, vel consuetudines inducit, seu dispoli potest, cum data substantia, seu genere debiti, conventione, & taxa honesta non prohibeantur; cessante autem taxa statutaria, consuetudo, seu mostissima attentione, nisi præcisè conventionem effet de investimento promissæ quantitatibus in talia bona, vel jura, quorum fructus certitudinaliter minor futurus esset, cum tunc aliud prætendit non possit, nisi quantum interest id sequitur non esse juxta hujusmodi fructuum metam, ne fictio veritatem excedat; idemque fit constata donec in quantitate, bona stabiles, vel jura fructifera stabiles aquipollentia posita effent in facultate solvendi, fecus autem ubi investimentum in genere pro cautela convenitum effet absque re-

strictione ad certam speciem bonorum, cum tunc, ob posibilitatem in velindit in census aliquo effectus, quorum fructus taxa statutaria metam attingere valent, illa non cessat; vel è converso vir probaret sua magis interesse, atque desiderata requisita concurrant, quinimò ubi etiam pro minori taxa convenienter effet ad certum tempus, vel pro certa rata, in alia excedente five pro reliquo tempore eadem taxa statutaria intrat.

Viro autem recipiente simpliciter fortem, plurium sententia est hujusmodi fructus tanquam accessorios, & consecutivos solo judicis officio debitos remissos censeret, atque plerique legalibus rigoribus literaliter innixi extenderunt, quanvis protestatio accedit, quorum neutrum 394 in foro est receptum, nisi quando alia condonationis, seu remissionis administrativa concurrent, cum ea que de odiis redditibus, sed solum inducit eam probationem tanquam factum, quamlibet de jure oportere facere super requisitis necessariis ad interest, & sic super facta interfuriorum justificativo, eo modo quo in plerisque partibus receptum est hæc requisita tanquam in loco notoria haberi pro probatis, magna in idem verisimilitudine accedente, quæ refutat à qualitate dotti, cuius fructus definiti sunt mulieris substantiationi.

Atque hinc licet magnam habeamus scribentum contradictionem, probabilitas inferendarum videtur ad validitatem pacti, & conventionis, etiam cum certa taxâ honesta, & verisimilitudine, quæ regis ut non devit, quoniam id quod lex positiva facere potest, non videtur cur ex pacto, ac partum concordi voluntate fieri non valeat.

Adeoque verum est, partum conventionem in hoc operari, ac attendi debere, ut etiam tacite, seu presumptive deduci dicatur ab obseruâ solutionis hujusmodi uiratarum, seu interfuriorum, dum debitor solvendo declarare dicitur, se habuisse pro interpellato, quatenus interpellatio necessaria sit, sive ea resultat implicita probatio procedens conventionis.

405 Cessantes autem Statuto, vel consuetudine, aut ex-

plícita conventione, tunc si mulier bona viri, vel dorans posset, etiamque de fructibus etiam ipsorum bonorum dotarium, ubi dos in specie constituit, omnimoda ramen potioritas pro alimentis, vel oneribus competere; exindeque prodit, ut juxta magis communis ac receptam sententiam, ista accessionis causa denegatur secundis creditoribus illud juris offerendi remedium, quod in causa reparationis competit, non denegat tamen eisdem creditoribus iure in processu executivo (cum tunc mulier iure reparationis possidendo non habeatur pro tertio possesso) procedendi ad bonorum venditionem, ut ex precio ad communem mulieris investiendo eadem affectatio resulteret, ipsa tamen muliere interim à possessione non amovenda; unde frequenter disputari solet quod si in ex hoc jure affectuationis mulier teponat executioni ipsa inaudita demandata ad instantiam creditorum, camque impletum contineat videatur, quoniam si id statutare potest lex positiva, ita probatum remanet non adesse infectionem in substantia, ideoque nil prohibet hujusmodi explicitas, vel implicitas conventions, etenim damnatas, quatenus in substantia non autem in accidentibus ab iustitia uirarum infectio, quam partium voluntas non sanat, nisi quando abficio aliqua coactione, vel conventione obligatoria, sed ex omnino libera, & spontanea voluntate, debitor sciens ac volens, per speciem gratuita donationis, vel recognitionis accepti beneficii remittat.

410 Quatenus vero pro tempore passæ moræ mulier nihil perceperit, adeo agendo hujusmodi uiratas, vel interfurias petat, tunc nisi accedant dicta requisita diligentiarum ac inopias, ob quam ad alimenta interim percipienda ac alium contrahere, vel alia bona consumere coacta sit, non defaci excludit.

Taxa autem Statutæ locutus solet non solum in casu

facta reparationis, sed etiam in altero affectuationis pro effectus commodi, vel periculæ augmento, vel decremento bonorum ad calcum fructuum exuberantium) plures alii resultante effectus, ille praeficeretur circa pertinentiam, ac exercitum iurium honorificorum burfali interest non praeficerentur, ut frequentiores exempli gratia est jus praeficerandi, vel patronus annexum bonis, super quibus affectatio concessa fit, vel alia juridictione, seu præminentia, ut viro, non autem uxori competit.

Quoniam autem constante matrimonio non sit locus reparationis dotti à viro invito faciente, adhuc tamen illius causa datur, in causa scilicet ceteris civilis resultantia à capitulo diminutione, quia vir capitaliter bannitus sit, vel in iustam deportationem, aut ad trimes condemnatus, quod aliqui extendunt etiam ad exilium, quores illud admixtam habeat bonorum publicationem, cui vel alteri confiscationis dos non subhaceret; ac etiam ipsius matrimonii vinculo, seu fo-

recepis juribus municipalibus idem disponentibus, affirmativa quoque probabiliter videtur, quamvis cessante Statuto, vel explicita conventione, non ita de facili intrare videatur illa aequitas, qua contra dictum rigorofum magis communem sensum in dote ut supra admittenda venit, ideoque magis circumscriptè procedendum est; & de aliis ut potè non adēd in soro frequentibus habetur in sua fede. y

y De his omnibus, di. c. 61. actum dico. 110. cum seqq.

De doto affectuatione ob viri inopiam, seu aliis reparationis causis constante matrimonio.

Vero ad inopiam vergente, ejusque substantia abutente, fea alias quamvis non culposæ, sed ex causa, ejus statu notabilitate deteriorato, conceditur mulier quamvis adhuc constante matrimonio, sibi decerni in bonis viri affectuationem, tam prodote, quam pro lucris, atque tam ad effectum ponendi in tuto fortem, quam ut interim seipsum ac filios, ipsumque virum alere valeat; quamvis enim luctuorum debitum incertum fit ac eventuale, unde mulieris prementia oppositum cauare potest, ut viro potius illud debeatur, quando ex iure municipaliter vel conventione illud est reciprocum, attamen forus recipit, pro illo quoque affectuationem concedere; circa quam non levis quæsilio est inter scribentes, an veram reparationem importet, magis autem in foro reperire est negativa, ut solum ius pignoris, vel cautionis operetur, adeo ut continuante bonorum dominio in viro, de cuius bonis agatur pro debito quantitas, ejusdem viri finia eæ que importanti dominii felicem, tam circa communum augmentum, vel incommodum decrementum, quam etiam circa fructus, qui ubi onerum matrimonii supportationem in aliquo excederent, viri, ejusque creditorum commode cedunt, non autem mulieris; itemque de fructibus etiam ipsorum bonorum dotarium, ubi dos in specie constituit, omnimoda ramen potioritas pro alimentis, vel oneribus competere; exindeque prodit, ut juxta magis communis ac receptam sententiam, ista accessionis causa denegatur secundis creditoribus iure in processu executivo (cum tunc mulier iure reparationis possidendo non habeatur pro tertio possesso) procedendi ad bonorum venditionem, ut ex precio ad communem mulieris investiendo eadem affectatio resulteret, ipsa tamen muliere interim à possessione non amovenda; unde frequenter disputari solet quod si in ex hoc jure affectuationis mulier teponat executioni ipsa inaudita demandata ad instantiam creditorum, camque impletum contineat videatur, quoniam si id statutare potest lex positiva, ita probatum remanet non adesse infectionem in substantia, ideoque nil prohibet hujusmodi explicitas, vel implicitas conventions, etenim damnatas, quatenus in substantia non autem in accidentibus ab iustitia uirarum infectio, quam partium voluntas non sanat, nisi quando abficio aliqua coactione, vel conventione obligatoria, sed ex omnino libera, & spontanea voluntate, debitor sciens ac volens, per speciem gratuita donationis, vel recognitionis accepti beneficii remittat.

415 416

Quatenus vero pro tempore passæ moræ mulier nihil perceperit, adeo agendo hujusmodi uiratas, vel interfurias petat, tunc nisi accedant dicta requisita diligentiarum ac inopias, ob quam ad alimenta interim percipienda ac alium contrahere, vel alia bona consumere coacta sit, non defaci excludit.

Personale autem eis ius mulieris petendi hanc affectuationem, quamvis non sit credixit, ideoque regulariter de-

negat filii, quibus post mortem matris debita fit dos, quam ipse ex iure municipaliter donec vivi lucretur, filii reverandam, ut in Urbe statuum est, quamvis neque isto cau

præclausum videtur judicis arbitrium providendi filiorum indemnitat, quores diffaporationis periculum subfice possit, vel eorum almonies provisum non sit.

Taxa autem Statutæ locutus solet non solum in casu

facta reparationis, sed etiam in altero affectuationis pro effectus commodi, vel periculæ augmento, vel decremento bonorum ad calcum fructuum exuberantium) plures alii resultante effectus, ille praeficeretur circa pertinentiam, ac exercitum iurium honorificorum burfali interest non praeficerentur, ut frequentiores exempli gratia est jus praeficerandi, vel patronus annexum bonis, super quibus affectatio concessa fit, vel alia juridictione, seu præminentia, ut viro, non autem uxori competit.

Quoniam autem constante matrimonio non sit locus reparationis dotti à viro invito faciente, adhuc tamen illius causa datur, in causa scilicet ceteris civilis resultantia à capitulo diminutione, quia vir capitaliter bannitus sit, vel in iustam deportationem, aut ad trimes condemnatus, quod aliqui extendunt etiam ad exilium, quores illud admixtam habeat bonorum publicationem, cui vel alteri confiscationis dos non subhaceret; ac etiam ipsius matrimonii vinculo, seu fo-

Mm 3 dñe

dere non omnino dissolute, bene tamen separato thoro, da-
tur causis restitutionis, vel quando ex viu delicto, seu alia
culpa id sequatur, vel quando concorditer cum legitima
superioris auctoritate, five cum eadem, aliquis servatis
de iure servandis, ambo coniuges, vel eorum alter civitatis
mortuatus per professionem in Religione, vel per facrorum
ordinum supeceptionem, adeo ut certa, & perpetua redda-
tur thori separatio, quatione cadente, an his, vel simili-
bus causis cesariibus, mulieri volenti constante matri-
monio facta yera restituio, que virum omnino liberat, quod
plures recipit distinctiones ac declaraciones, de quibus in
fusa fide. z

*Derestitutione dotis soluto matrimonio, cui, quando, & quo-
modo fueri debeat; & consequenter de succe-
sione in dote.*

Soluto matrimonio, seu alias facto casu restitutiois, circu-
stans istam tres cadunt infractiones, primo scilicet circa
tempus, intra quod facienda est; secundum circa modum, seu
bonorum qualitatibus; et tertium circa personas, quibus ad eam
restitutio fieri debet, ut bene facta dicatur, sive ad eam pe-
tendam actio competat.

420 Quod tempus, aut domus confitit in specie, in qua certi-
auto uxori in bonis invenit facienda est; & tunc nulla
per legem tributa habetur dilatio, sed illuc eius causa
factus dicuntur, nisi vir in eorumdem bonorum obtentione
moram sit passus, unde propter ea debet se reintegrale de
illis fructibus, quos confratē matrimonio fuisse percep-
tus, nisi morata facta est; ubi vero confitit in quantitate,
tunc, cessante diversa conventione, lex communis ipsi viro
superfici, & vel eius heredi annalem tributum dilationem, per
jura municipalia restitutam, ut in Urbe est ad sex menses, alibi vero forte ampliatam, cum onere ramen interim aliena-
menta mulier aliunde non proprie suscepit, quod in
ejusdem viri, vel hæc dum arbitrio reponit est, non curan-
do scilicet nisi alienum, atque donec illum solvendi, ad hujus-
exercitare pretorium in tribunum provenerit, &
tunc attendi debet tempus solutionis, qui fieri potest in
moneta currenti, ac de facilis reperibili, que tamē ade-
quat valorem dictæ alterius moneta, in qua obligatio con-
stituta est, quamvis de presenti id longe plus importaret,
quam recipimus, ita frequentior praxis docet in pensioni-
bus Ecclesiasticis.

modi alimentorum onus effundendum.

Conceditur autem hęc dilatatio, quando purę ac liberę ab initio quantitas soluta est; fecus autem, ubi dotans majorēm habuerit dilatationem, aque in plura tempora, sive plures ac distinctas pagis dotas præstatio conventa sit, quoniam eodem modo restitutio facienda est, ut dotans & viri, velejus hæres ad partia judicentur, nisi aliàs cautum sit.

Cessat verò dicta legalis dilatio in casu penalis refutatio
nismi facienda ob cupsum divisorium proprium, vel im-
proprium, vel ratione ingratitudinis, sive quod vir do-
nis legatum mulier faciat, cum ita, ne illud iniuste re-
maneat, hic effectus resulfat dicatus, ut ille dos re-
licita petatur, nisi legatum ad aliam causam referendum
veniat, sumptue congruum habeat operationem, ideoquā
non intret ratio futilitatis, ex qua hic effectus resulfat,
quia nempe (ut frequenter contingit) doce in toto, vel in
parte non exacta, yea eam uxori relinquat, non solo ju-
re celsisionis actionum, ut in dubio est präsumptio, sed
ut sibi solvatur ab hereditibus, quibus actio remaneant illarum
à dōtante exigendi, tunc enim alia duplicanda non est ope-
ratio.

Quo verò ad modum, illius determinatio pendat à natura; seu qualitate dotis de qua supra actum est, an (Gilius in specie), vel in quantitate constat; ubi enim consilii in speciebus, runc in eisdem five auctis, five diminutis restituiri facienda est quod substantiam, remanente iure suppletione in accidentibus, pro culposis scilicet deteriorioribus, vel pro illis meliorationibus qua perpetua rei utilitatem concerentes, ultra vires obligacionis cessante animo domandi fint de jure, vel equitate reficienda, nisi ex longo usitabona consumpta sint, itaut non extit, ut contingit in illo mobilibus que sub accionib[us] vel corredi vocabulo explicari solent, datus in estimatis, in quibus cadit ea distinctione quo frequens habetur in materia fidei commissaria, vel in altera usitabu[n]t inter ea mobilia que illico non consumuntur, sed paulatim, aut alias solidae materie, seu alias longe et conservatione apta, ut usita breviori consumptioni subiecta, nisi confer eadem à viro vendita esse, quoniam tunc premium restituendum est.

Ubiverò consistat in speciebus non conservabilibus, sed per neceſſe uſo conſumptibilibus, ut ſunt triticum, vinum, oleum, & ſimilia, ian, inſinuatum eſt ſub quæſtione eſſe an

*ipsum genus de tempore restitutiois (ut probabilior opinio teneret, vel pretium de tempore quo data sunt, restitu de-
bet; & in fe morentibus cadi. eadem distinctio quae in ma-
teria uliusfructus habetur, ubi sub grecis universitate; sed si
singulariter, tunc occupatur emptio, & venditio pro pretio,
attento tempore traditionis.*

425

Ubi vero dos consilii in quantitate, abfque eo quod alia
conventio accedit, extra controverfiam et ipam quan-
titatem retinu debet, quodne cadente quando inter-
medio tempore contiguerit moneta mutatio, unde valor
de tempore obligacionis diversus efer ad eo qui currit de
tempore revolutio; atque nun licet scribentes n-
imum le levitatem, attamen recepta videtur distinctio
cadens in omni materia indiferentia abfque aliquo do-
cumentale, quod aut agitur de moneta imaginaria,
neque type, neque nunc in rerum natura existente, ut
in Italia frequens est illa, que sub vocabulo *librarum*
seu *lirarum* explicatur, & regulariter non attendatur
intermedii alteratio, sed specie tempus obligatio-
nis; aut vero agitur de moneta vera in rerum natura
exilepta, cuius tamen species de tempore solutionis ra-
ra fit, alteratio autem provenient a valore, seu honestate
intinfecta, ut frequentius contingit in moneris auris, ob
notabilem excrecentiam pretii illius metalli, à qua alia
excrecentia pretiorum in universum provenient, &
atque attendi debet tempus solutionis, que fieri potest in
moneta currenti, ac de facili reperibili, que tamen ad-
quunt valorem dictae alterius moneta, in qua obligatio con-
stituitur, quamvis de praefenti id longe plus importaret,
quam receptum sit, ut frequentius praxis docet in pensionibus
Ecclesiasticis.

Si vero date consistente in quantitate, posita fuit in
obligatione secundum bona propria molieris, vel ea-
dem, que per mulierem, seu donatorem data sunt assumta
loco quantitatis, & tunc tempus praeflos solutionis in
ipso bonorum pretio attendendum est, augmentatione
vel decremente intermedio ad commendum, vel
recepisti etiam dannum viri; ita vere conventione cessante,
ubi praesertim non de ipso principali debitore agatur, sed
de eius herede beneficiario, frequenter illi foto dubitari
contingit, an creditor invitus tot bona recipere teneat-
tur, regula afflidente negativa, & limitationem recipiente
aliquibus concurrentibus requisitis, que tot tantique
sunt, ut vix ad proximum illa reducatur, quod pariter non est
pecuniae dovis, sed omnibus materiis indifferenter
congruit.

Si autem dos confistar in iuribus personalibus, & vitali-
tibus, ut fuitiusfructus, officia vacabilia, censu vitalitatis,
& similia, dubitari solet quid resuendum sit, quod ex facti
qualitate penderit, quid scilicet in dote datum situr in sua fe-
de, competente viro detractione pro expensis funerum, &
ultime infirmitatis ac melioramenti necessariis, vel utilibus
perpetuam re utilitatem concernentibus cum similibus, de
quibus pariter in sua fede.

Quo verò ad personas restitutio[n]is actionem habentes, seu quibus restitutio fieri debet, aut validè illa fieri possit; in ea dote, quæ adventitia sit, atque de mulieris perfectio dominii resolutio[n]is non subiecta, inspecta juris communis dispositione, planum est ipsa mulieri superfluit, & non alieri restitutio[n]em faciendam esse, ipsa vero defuncta ejus hereditibus, quos hodie habet, quantum in statu paterna, vel avita potestate decederet, ob modernam peculiariorum distinctionem corrigentem ius commune, quo attento patre, vel avus, in cuius potestate esset, iustum jure peculiæ occupabat, cadienibus questionibus, ubi dicta juris dispositio alterata sit per pacta reversiva, seu alias conventiones de jure validas ac obligatorias.

*Vel & frequentius, ex iure municipaliter scripsi, vel non
scripto, per quod filii ad dotem in plenaria locis iure pro-
prio vocentur, sublata mulieris facultate disponendi tam in-
terior vivos, quam per ultimam voluntatem, unde propter
eius hereditatibus qualitas necessaria non est; Alicubi vero
ista qualitas accedere debet, refrenatque non est facultas
disponendi interior vivos, sed folium admeptra illa per ultimam
voluntatem, vel per illos aduersi inter vivos, qui in fraudem
ad tollendam hanc problemationem fiant; Remanente qua-
stionis, an etiam per ultimam voluntatem ordinari valeat si-
delicominum inter ipsos descendentes, ac de sanguine ab-
que extracoratum mixtura.*

Ubi vero agitur de illa dote, quæ de tempore facti calus
restitutionis remanet in terminis profectitæ, juris regula
generalis est, ut ad partem redcar jure peculii ac reversionis
ad

547

Summa.

ad suam causam, sive matrimonium solvatur per mortem viri, sive per illum mulieris, sive superfluitatem filii, sive non; Verum ubi contingat matrimonium solvi per mortem mulieris, superfluitatem viri, & filii, tunc ex illa confutetur, quod vulgo *Mariam* dicuntur, celsar haec reversio, sed remanent penes filios, qui eam non jure hereditarium matris, sed ex persona propria tangunt direxerat vocati ad ipsam confutetur, iuxta magis communiter receptam opinionem, iliam obtinere dicuntur ex bonis, & substantia avii, deoquen- tur eam imputare in legitimam sibi debitam ex substantia avi materni immediata.

Et quamvis ea, quae per noslros majores desuper habentur, id tractando cum terminis vera confutandis regulae adinfi juris municipalis correditorum juris communis, tam circa dictum effectum directe vocationalis filiorum, quam circa prohibitum extensionem de casu ad causum (ob quam proibitionem tradidicent eam non procedere , quando ut supra matrimonium solueretur per mortem viri, licet filii superius) continere videantur legulex simpliciter, vel iurisprudenciae / canonicae / Mercatorum.

Puribus etiam deluper cadentibus quætionibus , an feliciter id procedat in muliere sene , in qua uteriores nuptiae probabilitate danda non sint , sive an obligatio , que medicamente excedat , corrut in totum , vel potius reformetur intra ratam permisam ; Vel an muliere donec vixit non conquerente , talemque obligationem non impugnante , jus impugnandi transitorum sit ad filios , vel etiam ad extraneos heredes , cum aliis in sua sede videntur .
dicit a

a *De his omnibus*. disc. 101. & seqq. ad 110. ac etiam disc. 90. & seq. & disc. 155. & 158.

De lucris dotalibus, aetiam de augmento dotis, aliaque sponfaltia largitate.

Dotis, vel multebris affis augmentum ex pluribus proveniente foler, vel faciliter quod ipse vir, vel sponfus dotem augear, vel aliam faciat. Ispofinalitatem largitatem, vel quod ipfam mulier ex euperuentis bonis doceat fibi augent, vel quod id agant eius parentes, & ali. vel quod

Quod vero ab cibetiam in dote quæ per fratres, vel alios coniunctos detur, dictæ reversionis de jure communi non obiecta, etiam cessante pacto reversivo, jus municipale ille factum clinatur.

Quod illud augmentum quod à viro, proveniat, distinguendum est; Aut enim de illo augumento quod distinguitur ad aliam doctis definitiōnēm ita nūcūpari solet, ab initio tamē cum reliqua date tanquam per unius constitutivū promittit, vel datit, pataquā testatore aliquam humānam feminis descendētibus ex fidicēmissi bonis extrahendā pro dote taxante, ob temporaū alarum quē circūspiciantur alterationēs.

Procedunt hæc quoad ius successionalium, ex quo de consequenti disponendis facultas resulset, ipsiusque doris pertinentia, quo verò ad exercitum actionis pro restituitione facientis, unde resulset, an per debitorum benē, vel male solvatur, si adegit stipulatio dote prestitam reddi patri & filia, amvis dicta stipulatio sit talis, quod non alteret doris proportionem naturam, neque eam in adventitiam transire faciat, huius tamen ipsa filia actionem habet, & de consequenti ei solvi potest, cum alius in propria sede videndis, non de sibi sub compendio cedentibus.

De alienatione, vel obligatione dotis.

A quæ generaliter percutiunt invalidas mulierum alter-
nationes, ut obliquas.

*Aut patet unicuius contractus matrimonialis, & constitutio-
tis doris futurius vir ex pacto sine quo, ad matrimonium
cum tali dono non effet devenit, auget donum ab ipsa mul-
tiere, vel altero pro eadem constitutam, dando in donis ang-
mentum, vel supradictum de proprio aliquam summandam, vel bon-
a; Et tunc si actus est purus, validus, ac perfectus, itau-
dominum, vel jus irrevocabile in mulierem transferat,
idem dicendum est, quod leilicet inpropter dicatur donis
augmentum, cum vere totum constitutam unicum donem,
eodem proinde iure in totum regundam, adeo ut mulier
decendens etiam absque prole ac viro superfluite, ad ejus ha-
redes id transmittat; Fortius autem, ut frequenter contin-
git, si per virum id getum sit ad iniquitatem, vel alium
defectum compenfundam, puta nobilitatis, aratis, formae,
aut veteritudinis &c, cum tum potius id in donem dari dicatur
de ejusdem mulieris ase, vel peculio, tanquam dicitur in-
equalitas pretium.*

autem, pon valde ac perfecte constitutam conguam
dotem, & contractum matrimonium, ito constante mu-
lier ex fibi superventis bonis, vel iis que tanquam extrado-
talia retinuerat, augmentum constituar, & tunc ubi cef-
ter

set motuivum fraudis, quæ ratione lucorum, seu alias, filii matrimonii, vel alteri tertio intercessato, puta creditori bus, vel fideicommisso ita resulset, recepum et actum esse validum, atque reputatur vera dos ad plures effectus, non tam omnes, illum praefertim iuris, vel beneficii petendi illius restitutionem ex bonis fideicommissi ascendentis, quando bona libera defit, nisi adeo iusta causa accedit, quod illius quoque beneficio competentiam tribuat; Neque id cadit sub prohibita donatione inter conuges, cum dato titulo dotis, dominum refidat pene ipsam mulierem, aliqua utilitate resultante viro circa fructus, quos etiam ab ipso hoc titulo, ex mulieris voluntate quamvis tacita, seu praeiuncta obirent posset ex bonis extradotibus, defumendo tamen hypothecam de tempore quo constituitur ut in concilio.

Aut demum agitur de illo augmento, quod constante matrimonio fiat per virum mulieris, & tunc nisi sit in executio nem praecedens irradicata, ac in recognitionem bona fidei voluntaria donatione confenda est, atque receptum est, celsante contraria conventione, vel alia dispositione, locum domicili viri attendi debet; Et alterum circa ea, que jus communis dispositio in patribus binibus, praeferunt circa id ne ex illorum bonis plus obtinere valeat conjux superfites, quam quilibet ex filiis primi matrimonii, & receptum patitur est, regulariter non confito de diversa statuendum voluntate, vel statuti præcepti, non celeri talibus legibus derogatum, quod tam in discursiva ratione recipiendum videtur, ubi intraret ratio, cui dicta iuri communis dispositio innixa est, quod felicitate conjux superfites lucrativam causam in illis bonis foveat, ut contingit, quando, juxta aliquarum regionum usum, vel ius lucrum non est recipi cum, sed unius tantum debitum, puta mulieri, non autem viro tanquam in premium virginitatis, vel pudicitiae, cuius ratio est convergens fieri solent, præferunt per sponsum sponsa de genitis, vestibus, & ornamentis, super quibus cadere non letat quodlibet potestatis, seu validitatis, cum feculso prejudicio creditorum, hujusmodi species donationis subjaceat non videatur iuri communis, vel statutario de donationibus inter conuges disponenti, sed cadit solum quantum voluntatis, ac felicitate aperte donandi, vel potius pro ornamento, sponsus, vel ejus majores hujusmodi bona (ponse) mittant, vel iradant, quod juxta generali naturam quædum non voluntatis, ac facti potius quam iuris, certam regulam generali non recipit, sed pro perlonatum, honorum, accusi regionis qualitate, & aliisque particularibus circumstantiis decidendum venit, non per hoc tamen erit dos, seu verum dos augmentum.

Collocant item aliqui alias sponsalitas largitates, præferunt illas, qua pro aliquarum regionum more arrha dicuntur, necnon eas donations proprie nuptias, quæ sub antephysi, seu lucri, vel morgage, & mefii vocabulo pro qualitate regionum explicari solent; Verum nequid id dos, vel dotis pars, aut augmentum dicendum est, cum sub genere lucorum dotum potius cadat.

Quo igitur ad hæc lucra, ex iuri communis ignota fuerunt; Lices enim per illud necessitas donationis, que proper nuptias dicitur, viro, vel ejus patri ad favorem uxoris induxit, & posterioritas inter mulierem, vel ejus heredes, & creditoris dotantis, vel respectivo viro, tam ratione anterioritatis, qua prioritate temporis regulat, quam ratione posterioritatis, que inter prioritate temporis regula jure competenter, quare unum terminum ab altero distinguendo; quatenus ad illum prioritatis temporis pertinet, quoties nulla quædam cadat super ipso tempore, vel inspicione antidata, circa quam eos nullum habet speciale, tunc omnis quædam cedat, cum dotale creditum non sit inferioris conditione quo cumque altero credito privato ac indifferente, cui congruat regula; quis prior, &c Quamvis enim aliqui singulariter credant dotem circa dictam antidata suspicionem, ob quam magis exactam temporis probationem in scripturis privatis adversus publica documenta lex requirit, non tamen est privilegium, sed illam ratione, ob quam ratione subiecta materia, & cuiusdam primordia veritatis leviores probatio nes admittuntur, temperat aliquiliter illum rigorem, quem generaliter in quo cumque alio privato creditore lex induxit.

Cumque dicta species donationis propter nuptias ad for malam dotis cauelam, vel recompensam inducta / & ob eju s inductionem fortè idem iuri communis fidejussionis dotum dari prohibuit / ab aula recesserit; Hinc proinde sub hujusmodi donationis generali vocabulo, impropter magis ac aperte, & per modum loquendi explicari solent illa lucra dotalis, seu nuptialis, quæ per locorum, vel regionum particulem ius scriptum, vel non scriptum, five per particularem legem conventionis, cuius nullam habemus propositi, inducta sunt, & circa que non de facili certa regula generalis tradi potest ob diversam hujusmodi particularium iurium dispositionem, five interpretationem ac praxim; Alicubi vero in certa quantitate statutum est.

Privilegium autem dotis confitit in hypotheca, quam licet non conventional, lex dos favore induxit, que proinde ad differentiam conventionalis sub expresso vocabulo explicari solite, tacita, seu legalis dicitur, inducta ex ipso instanti constitutionis, seu promissionis, tam in bonis dotantibus, vel jam constituta, seu promissa solutione, quam in illis viri, vel focii pro illius restitutione, licet non promissa, utpote de jure subintelligatur, & quæ legalis hypotheca anterior, celsante aliquo privilegio, vel speciali ratione, vincit etiam hypothecam expressam, & conventionalem posteriorem.

Caden-

Cadente solū quæstione circa initium, ex quo eadem hypotheca invenienda sit, quoties dotis constitutio, seu promissio præcedat, matrimonium vero subintelligatur, quale felicitate tempus attendi debet, an illud promissionis, seu capitulorum matrimonialium, vel illud matrimonii, ob intermedios hypothecarios creditores, super quo magna inter scribentes viget differentia, aliquibus simpliciter voluntaria, attendi debete tempus matrimonii, tamquam illud purificata conditionis voluntaria, sub qua promissio censetur concepta; alius autem distinguendus inter promissionem, & sponsalia bene, vel male inita, an felicitate inter contrahentes de eo tempore obstat necne canonice impedimentum, ob quod matrimonium confidere non possit, seu alias sponsalia invalida essent, quasi quod in causa impedimenti, vel invaliditatis, tempus matrimonii, vel fallitus illius potentis ob cestatum impedimentum attendi debet; & alius simpliciter tenentibus attendi debete tempus promissionis, quasi quo subsequitur purificatio conditionis, potius mixta quam voluntaria retrotrahatur, atque haec ultima videtur probabilius in foro magis recepta, quoniam licet ad matrimonium contrahendum non ardet ne cessitas precisa, arcere tamē dicitur necessitas congettatio, & honestatis, qua conditionem mixtam cum retrotrahitione faciat; dictumque promissionis tempus non solū attendendum est in ordine ad dotantem, sed etiam ut dictum est ad virum pro teste restinenda, quoniam ex intervallo solutio sequita sit, neque ex eius parte aliqua accedit, retinendum obligatio, vel promissio, quoniam ex teste cam lex subintelligit.

Secus autem si matrimonium præcedat, dotis autem pro missio subintelligatur, quia cum matrimonium confidere possit sine dote, idcirco non intrat retrotrahatio, sed attendit tempus quo illa confidita est; & quoniam aliqui pondèrent, an agatur de dote constituta ex voluntate, five ex subfidiario officio ratione charitatis, secus autem si iure actionis, vel etiam judicis officio ratione languinis, unde ipsa bona facta sit, ut præterim contingit in illa dote, quæ extrahitur a fideicommissu, fortius ubi succedit loco legitime, vel hæreditatis portionis, attamen id non percudit virum, neque dictem refutandum, sed solum constitutam, vel constituendam, non ex peculiari natura, seu privilegio dotis, sed potius ex quadam actione personali in rem scriptam complicante quoddam dominium ex beneficio separationis honorum, ut supra ad matrem dotis constitutum advertitur, & sic extra casum privilegii, & hypothecæ legalis doti jam constitutæ solvenda, vel restituenda competens.

Quod autem dicitur in ordine ad dotantem, ut promissionis tempus attendi debet, procedit ubi adimpleta sit conditio illius certi, ad determinati matrimonii, pro quo promissio facta est, secus autem si illa facta sit pro uno, quo ineffectu alterum matrimonium sequatur juxta probabilitatem sententiam, non tamē pacificam, cum plerique contrarium sentiant.

Ac etiam quod dorem, que profectio remanet, seu quod cum ea, que adventitia dicitur, pacto tamē resolutivo subiecta est, in ordine ad dotantem id procedit, quatenus adhuc dure illut matrimonium, quod jam contratum sit, ac adimpleta conditio, secus autem si eo dissoluto, ex legi, vel conventionalis ministratio, dos revera sit ad dotantem, quem lex obliget ex judicis officio ratione languinis, vel charitatis ad novam, dictum, pro fecundo, vel ulteriori matrimonio constitutam, quoniam cum primus actus sit refolatus, alter autem ex integræ, & ex novo judicis officio feci debet, non suffragatur prior legalis, vel conventionalis hypotheca, utpote jam refoluta, & consequenter potiores erant intermedii creditoris hypothecarii, quiniod & chirographarii quodam ipsam mulierem eventum canfam lucrativam, vel habentes causam ab ea, secus autem chirographariorum respectu, quodam virum, utpote foventem causam oneifam.

Premissa circa concussum fundatum in sola ratione temporis, ac hypotheca legalis, vel conventionalis, absque mixture posterioritatis, tam doti constitutæ solvenda in concusa creditorum dotantibus, quam restituentur in concuso bonorum viri, communia sunt, quoniam illud posterioritatis privilegium, quod adversus anteriores per legem doti attributum est, solum restituentur in bonis viri, non autem constitutæ in bonis dotantibus competit, atque concessum est.

Istud vero posterioritatis privilegium frequentioribus que-

Istud

Istud autem privilegium subtilitatis vindicationis reputatur mater personale, nedium absque dubio transmissibile ad extraneos heredes, verum neque ad filios, quod si per videtur; alius vero supradictum generale privilegium posterioritatis adversus anteriores hypothecas legales, non est quidem transmissibile ad heredes extraneos, sed bene ad filios; cadente solum questione circa cessibilitatem, an se sit tertio extraneo cessibile; quod pendet ab eo, an cesso sit in gratiam cedens, vel e converso, ut primo casu affirmative, altero autem negative responderi debet; privilegium autem hypotheca legalis dotti ut supra attributum, generaliter cessibile ac transmissibile est etiam in extraneos.

Denegatur autem dictum posterioritatis generale privilegium adversus anteriores tacitam hypothecam habentes, in lucis dotibus, ac etiam in eo quod vir mulier debet ratione administrationis bonorum extradalitum, quamvis pro istis etiam hypotheca per legem concedatur, unde praeterea in eos augmento, quod ab initio contracti matrimonii validè ac perfectè per virum mulieri constitutum habetur pro vera dote ut supra, iudicium degenerandum venit, cum in effectu mulier contendat de lucro, non autem de domino, cui solum evitando lex occurrere voluit, & quamvis ubi tale augmentum jussit habeat causam proportionata compensationis, putat iniquitatem ratione statim, vel nobilitatis, aut valentudinis, vel forme, onerosam causam potius praeferre videatur tanquam dicta iniquitas pretium, recipiendum tamen id videtur ad alios efficiens, non autem ac istum, cum ipsa lex hujus privilegii induciva veritatem potius quam fictionem respexisse videatur, in illa scilicet pecunia ubi mulier cum eius persona vera conimitat viro, ex mulieris simplicitate cauteles negligendo, cum alias esset nimium exorbitans extenderet.

Cadunt etiam quaque circa dotem mulieris putativa, vel sponsa de futuro, an hoc dotali privilegio circa posterioritatem gaudet, quod decisionem recipit ex bona, vel mala fide, ut primo casu istud, & alia privilia competant, preferenti uxori putativa, & cum aliis distinctionibus, de quibus in sua fede, ubi de aliis ad itam materiam concordantibus.

d. De hac materia concursus, dis. 166. ac etiam, dis. 178. & seq.

De dotibus Monialium.

Quanavis jus commune, vel statutarium de dote carnalis matrimonii agat, vel ratione majoris frequentiae; vel quia ante modernam introductionem clausum, & formae Monasticae vita mulierum; talis dotum usus non adeo frequenter habetur, dicitur utrum adveretur, plures hunc usum potius damant, licet male; attamen quia sine dubio hic usus non licitus, sed quodammodo necessarius est pro spirituali matrimonio, idcirco regula est generalis, ut omnia que in jure de dote disponuntur, tam circa dotam di obligationem, quam circa favores, & privilegia, procedant etiam in hujusmodi dote spirituali, qua à carnali in aliquibus diversitatibus naturam, ob status diversitatem, primò scilicet congruitatem, vel taxam, qua ut supra ad ejus materiam advertitur, in date carnali certa, & determinata non habetur, sed est varia pro facti qualitate, ac singularum easum circumstantias, ex quibus congruitas metienda est; ita vero abique personam exceptione, quoties aliqua alterativa qualitas non concurret, puta excessus numeri, corruptionis, vel multiplicitatis fororum, cum similibus, in omnibus est uniformis in ea Monasterio, adcepit iusta causa cessante, non licet confutat taxam alterare; & quando alias superioribus videatur, id faciendum est in universum, non autem in particulari, nisi ob aliquod supra insinuatam accidens, quod etiam taxam certam habere videtur in quota, putat dote duplicita, vel triplicata &c. Aliqua variationes remanente circa reliquias appendicias, que pars dotes dicuntur, ut finis expensis ingressus, & professionis, ac officiorum, & similes, pro Monasterio usu & qualitate, ac etiam est annuis, seu mensuris vitalitatis redditus singulis monialibus assignari solitus pro honestis religiosis usibus extraordinariis, quod spectetur qualitas persone, & patrimonii.

Differunt item circa tempus eam praestandi, quoniam in dote carnali; quamvis ex iusta causa concedatur iudicium preventivum de futuro ad effectum illam decendenti & taxandi, ac etiam, licet tarda, & ex magna causa, ad ponendum in tuto, non tamen exercibilis est actio ad solvendum,

De aliis materiis generalitatibus remissive.

470 De plerisque aliis in hac dotali materia per scribentes agitur, que non de facilis certam regulam recipient, dum potius ex facti qualitate, & circumstantiis, diversisque distinctionibus decisio penderit; ac etiam quia in foro sunt nimium rara, itemque scholis potius congrua, 473 utrum circa universitatem, que in dote inesse dicitur, ad instar feudi, an sit universitas juris tantum, vel facti tantum, vel utriusque, & quando iure universalis, vel particulari censenda sit, ac de effectibus exinde remittantibus.

Item circa dote administrationem, que scilicet viro fine muliere concedantur, & que prejudicia ex viri delicto, vel facto positivo, aut negativo caudentur mulieri, vel è converso, que prejudicia patiatur vir ex delicto, vel arte alieno, seu alteras factio positi, vel negativo mulieris; necnon circa exercitium iurum honorificorum, seu pre-eminentialium, & jurisdictionalium, que diversimode per virum, & uxorem exercentur, ut praesertim frequentius

contingit in presentationibus, vel nominationibus, que sci-
licer prævaleat, an illa viri, vel illa uxoris.

Ac etiam circa expensas in rebus dotalibus factas, seu me-
reficiendas; ac super qualitate onerum à viro propter dotes
fructus supportandorum, ad quæ scilicet tenetur, & ad
quæ non.

Sive circa dote privationem, quam mulier incurrat ad lu-
ctum, & commodum viri ob utramque fornicationem car-
nalem, & spiritualem, seu alios fornicularis actus, super qui-
bus scholastici praefertim nimium se diffundunt, & an hæc
pena non declarata in vita transeat ad heredes activè & pa-
tive, unde declarari possit post mortem, & è converso super
amissionem lucrorum viro alijs competentium ex eadem cau-
sa fornicularia, vel ingratitudinis, seu malæ tractationis, aut
desertionis; que omnia ac similia de facilib[us] habentur apud tra-
stantes, cum diuina forensis vite experimentum prober,
hujusmodi questiones nimium raras esse in foro, cui viti fo-
rensis est solum incumbere, ac etiam quia majoris prolixita-
tis motivum maiorem extensionem cohibet, neque humana
memoria imbecillitati concessum est omnia fugerere.

Finis Libri Sexti.

